

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за умисне подання суду стороною обвинувачення недостовірних відомостей та приховування доказів невинуватості особи»

1. Мета законопроєкту

Метою законопроєкту є забезпечення законності, об'єктивності та справедливості кримінального провадження шляхом встановлення кримінальної відповідальності представників сторони обвинувачення за умисне подання суду завідомо недостовірних відомостей та доказів, а також за умисне приховування доказів, що свідчать про невинуватість або непричетність особи до вчинення кримінального правопорушення, з метою недопущення незаконного кримінального переслідування та засудження невинних осіб.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

Необхідність прийняття проєкту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за умисне подання стороною обвинувачення суду недостовірних відомостей та приховування доказів невинуватості особи» зумовлена потребою посилення реальних гарантій права людини на справедливий суд, презумпції невинуватості, законності кримінального провадження та недопущення незаконного засудження невинних осіб. Конституція України прямо встановлює, що людина вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення, доки її вину не доведено в законному порядку та не встановлено обвинувальним вироком суду, а обвинувачення не може ґрунтуватися на незаконно одержаних доказах або припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи мають тлумачитися на її користь.

Конституційний Суд України окремо наголошує, що презумпція невинуватості є не лише процесуальним принципом, а фундаментальною конституційною гарантією справедливого судового розгляду та ефективного судового захисту (<https://ccu.gov.ua/storinka/62>).

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя, здоров'я, честь і гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. Стаття 55 Конституції гарантує кожному право на судовий захист своїх прав і свобод, тоді як стаття 62 закріплює презумпцію невинуватості та правило, за яким ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість. Стаття 129 Конституції визначає основними засадами судочинства рівність учасників процесу перед законом і судом, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін, свободу у наданні доказів та доведенні їх переконливості, а також забезпечення обвинуваченому права на захист.

Зазначені конституційні гарантії повинні бути підкріплені дієвими механізмами юридичної відповідальності за їх умисне порушення.

Чинне кримінальне законодавство має забезпечувати не лише відповідальність особи за вчинене кримінальне правопорушення, а й належні запобіжники від зловживань з боку представників держави, які здійснюють кримінальне переслідування.

Особливо небезпечними є ситуації, коли сторона обвинувачення свідомо подає суду недостовірні відомості або докази, зміст яких їй завідомо відомий як неправдивий, а також коли навмисно приховуються матеріали, що підтверджують невинуватість особи, її непричетність до кримінального правопорушення або наявність обставин, які виключають кримінальну відповідальність.

Саме такі діяння охоплюються запропонованою законодавчою новелою. Проєкт передбачає відповідальність за умисне подання прокурором, слідчим, дізнавачем або іншою службовою особою сторони обвинувачення суду завідомо недостовірних відомостей чи доказів. Окремо передбачається відповідальність за умисне неподання, невключення до процесуальних документів, неповідомлення суду, неоголошення або інше неперед'явлення доказів, які перебувають у володінні чи доступі сторони обвинувачення та прямо підтверджують невинуватість або непричетність особи.

Проблема не є суто теоретичною. Офіційні статистичні матеріали судової влади свідчать про значний масштаб кримінального судочинства та, відповідно, про необхідність максимально високих стандартів достовірності доказової бази. За даними Верховного Суду, у 2025 році судами розглядалося 691 кримінальне провадження щодо організованих груп та злочинних організацій, а кількість осіб, щодо яких такі провадження перебували на розгляді, становила 6765. За результатами розгляду було виправдано 31 особу, що на 40,9 % більше порівняно з 2024 роком, коли було виправдано 22 особи (https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/ogliady/Analyz_zdijsnenna_pravosydda_2025.pdf) Окремо показовою є статистика Вищого антикорупційного суду: протягом 2025 року ним розглянуто кримінальні провадження щодо 180 осіб, із яких 8 осіб, або 4,4 %, були визнані невинуватими та виправдані; ще щодо 16 осіб провадження були закриті (https://court.gov.ua/storage/portal/hcac/statistics/analyses/justice_2025_.pdf) Ці цифри, можливо, не доводять факту умисного подання прокурорами неправдивих доказів чи приховування доказів невинуватості, однак демонструють, що питання якості, повноти та достовірності доказової бази безпосередньо впливає на результат кримінального провадження.

Додатково про необхідність посилення процесуальних гарантій свідчать результати перевірок та аналізу діяльності органів досудового розслідування. За оприлюдненими Офісом Генерального прокурора даними, у період з 25 червня по 27 листопада 2025 року було ідентифіковано 24 219 кримінальних проваджень щодо правопорушень, пов'язаних із господарською та інвестиційною діяльністю та/або випадків, у яких порушувалися чи обмежувалися права фізичних і юридичних осіб. За результатами аудиту виявлено, зокрема, 1070 проваджень із неконкретизованими фабулами, у 3149 провадженнях усунуто зволікання з

призначенням експертиз, 8633 провадження закрито через відсутність підстав для подальшого розслідування, а у 314 провадженнях забезпечено повернення вилученого майна (https://tglist.com.ua/chanel/pgov_gov_ua/msg/3036896). Наведені показники не можуть автоматично трактуватися як доказ умисних зловживань у кожному конкретному випадку, однак вони підтверджують наявність системної потреби в механізмах, які забезпечують належну якість кримінального переслідування, процесуальну дисципліну та ефективний контроль за дотриманням прав людини.

Особливого значення запропоновані зміни набувають з огляду на те, що сторона обвинувачення володіє значним обсягом процесуальних можливостей та доступом до матеріалів досудового розслідування. За таких умов умисне приховування доказів невинуватості створює принципово нерівне становище між державою та особою, яка піддається кримінальному переслідуванню. Саме тому запропонована норма має не лише каральне, а й превентивне значення: вона повинна сформувати для представників сторони обвинувачення чіткий персональний правовий бар'єр проти маніпулювання доказами та приховування обставин, що мають значення для виправдання особи.

Законопроект передбачає підвищену відповідальність у найбільш небезпечному випадку, коли відповідні умисні дії вчиняються з метою забезпечення обвинувального вироку й фактично призводять до засудження особи, яка не вчиняла кримінального правопорушення. Такий підхід відповідає принципу пропорційності, оскільки найбільш сувора відповідальність настає саме тоді, коли умисне порушення обов'язку сторони обвинувачення спричинило найтяжчий наслідок (незаконне засудження невинної людини).

Прийняття законопроекту має важливе значення для виконання Україною конституційного обов'язку щодо забезпечення прав і свобод людини та зміцнення довіри до системи правосуддя. Кримінальне провадження не може розглядатися виключно як механізм притягнення особи до відповідальності. Воно має одночасно гарантувати захист невинної особи від необґрунтованого переслідування. Конституційний Суд України прямо зазначає, що необґрунтоване кримінальне переслідування посягає на гарантоване статтею 28 Конституції України право на повагу до людської гідності, а держава повинна забезпечувати ефективну перевірку законності та обґрунтованості кримінального переслідування.

Отже, законопроект необхідно прийняти невідкладно, оскільки йдеться про створення додаткової кримінально-правової гарантії від незаконного кримінального переслідування та засудження невинних осіб.

Відсутність спеціальної відповідальності за умисне подання стороною обвинувачення суду завідомо недостовірних відомостей та за свідоме приховування доказів невинуватості послаблює превентивний механізм захисту людини від зловживань у кримінальному процесі. Запровадження запропонованої норми забезпечить персональну відповідальність посадових осіб сторони обвинувачення, посилить презумпцію невинуватості, принцип змагальності та вимогу доведеності вини, сприятиме недопущенню

обвинувальних вироків щодо невинних осіб і, як наслідок, підвищить рівень довіри суспільства до органів прокуратури, досудового розслідування та судової системи. Саме тому прийняття цього законопроекту є необхідним і невідкладним кроком для посилення гарантій прав людини та утвердження принципу верховенства права в Україні.

3. Основні положення проєкту акта

Проектом Закону пропонується доповнити Кримінальний кодекс України новою статтею 384-1, якою встановити кримінальну відповідальність прокурорів, слідчих, дізнавачів та інших службових осіб сторони обвинувачення за умисне подання суду завідомо недостовірних відомостей або доказів, а також за умисне приховування, неподання чи неперед'явлення доказів, що підтверджують невинуватість або непричетність особи до кримінального правопорушення чи наявність обставин, які виключають чи пом'якшують кримінальну відповідальність.

4. Правові аспекти

Нормативно-правовими актами у цій сфері правового регулювання є Кримінальний кодекс України, Кримінальний процесуальний кодекс України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація проєкту Закону України не потребуватиме додаткових витрат з державного та місцевих бюджетів.

6. Оцінка відповідності

Положення проєкту Закону України не впливають на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, не містять ризиків вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, не створюють підстав для дискримінації.

7. Прогноз результатів

Прийняття законопроекту матиме такі основні результати: посилення гарантій презумпції невинуватості та права особи на справедливий суд; запровадження персональної кримінальної відповідальності представників сторони обвинувачення за умисне подання недостовірних відомостей та приховування доказів невинуватості; зменшення ризиків незаконного кримінального переслідування та засудження невинних осіб; підвищення доброчесності, відповідальності та процесуальної дисципліни прокурорів, слідчих, дізнавачів та інших службових осіб сторони обвинувачення; зміцнення довіри громадян до органів досудового розслідування, прокуратури та судової системи шляхом створення додаткового механізму відповідальності за зловживання у кримінальному провадженні.

Народний депутат України

Сергій ВЛАСЕНКО

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
Підписувач: Власенко Сергій Володимирович
Сертифікат: 04AF212836405D990400000062FE300091E5EA00
Дійсний до: 19.11.2027 0:00:00

Апарат Верховної Ради України
170д9/1-2026/201403 від 27.08.2026

2324218